

POGLAVLJE –IV KURIKULARNE OBLASTI

IV-1. Osnovni kurikulum i izborni deo kurikulumuma (kurikulum zasnovan na potrebama škole)

IV-2. Oblasti kurikulumuma i opis nastavnih predmeta: ciljevi i značaj za razvoj učenika

IV 3. Oblasti kurikulumuma(kurikularna oblasti) i nastavni predmeti: kurikulum i upravljanje škola nastavnim planovima

IV-1. Osnovni kurikulum i izborni deo kurikulumuma (kurikulum zasnovan na potrebama škole)

Kurikulum se bavi pitanjima kao: Zašto nešto treba naučiti u školi (namere i ciljevi) i o tome šta se u određenim društvima smatra dovoljno značajnim da treba naučiti u školi (sadržaj). On se bavi i problemima ostvarivanja različitih ciljeva učenja u školama u odnosu na razvoj znanja, veština, stavova i načina ponašanja (metode i strategije nastave i učenja). Kurikulum se isto tako bavi pitanjima o tome koliko su efikasni procesi učenja (ocjenjivanje i evaluacija učenikovih dostignuća u različitim oblastima).

Kao što je već rečeno u poglavlju I-2.3. (Okvir novog kurikulumuma Kosova - Uloga Osnovnog kurikulumuma u orijentaciji školskih aktivnosti), novi kurikulum sastoji se od takozvanog **Osnovnog kurikulumuma i izbornog kurikulumuma** (kurikulumuma zasnovanog na potrebama škole).

Osnovni kurikulum¹ odnosi se na zahteve koji se postavljaju svim učenicima po pitanju ključnih sposobnosti, zajedničkog rasporeda časova po predmetima i opšte orijentacije. Izborni deo kurikulumuma (kurikulumuma zasnovanog na potrebama škole) odnosi se na kurseve i aktivnosti predviđene kurikulumom o kojima se odlučuje na nivou škole. Odluke o izbornom delu kurikulumuma (kurikulumuma zasnovanog na potrebama škole) moraju se doneti posle konsultacija koje uključuju nastavnike, učenike, roditelje i sve druge koji su zainteresovani za obrazovanje. Ove odluke treba doneti na školskom odboru po završetku procesa konsultacije i posle javne rasprave.

Delatnosti (aktivnosti) i kurseve po izboru mogu predložiti centralne obrazovne vlasti na Kosovu (na primer: Odeljenje za obrazovanje i nauku) ili neko na nivou škole. U drugom slučaju, kurikulum koji određuješkola moraće da potvrde viši sluzbenici (oficiri) za obrazovanje na nivou opštine.

U izbornom delu kurikulumuma (kurikulum odredjen od strane škole) škole mogu odrediti vreme za:

¹ Vidi Poglavlje I.2.3

- Uvećani broj časova za neki predmet u okviru osnovnog kurikuluma (na primer, 1 ili 2 časa više za maternji jezik, likovno vaspitanje, matematiku ili neki drugi predmet iz Osnovnog kurikuluma);
- uvođenje novih/različitih predmeta/kurseva (u odnosu na odredbe osnovnog kurikuluma), ali predviđenih odredbama kurikuluma (na primer, etika, kursevi o ljudskim pravima, svest o opasnosti od mina, inrformativna i komunikaciona tehnologija -ICT);
- uvođenje novih/različitih predmeta/kurseva (u odnosu na odredbe Osnovnog kurikuluma), koji nisu predviđeni odredbama kurikuluma (na primer, Okvir novog kurikuluma Kosova), ali su predloženi i pripremljeni na nivou škole kao rezultat kreativnog rada nastavnika na pisanju kurikuluma (na primer, folklorne tradicije - plesovi itd., fotografija, kursevi o medijima masovnih komunikacija);
- rad na projektima u različitim oblastima;
- ekskurzije, studijska putovanja i istraživanje na terenu.

PRIMENA OKVIRA NOVOG KURIKULUMA KOSOVA SPROVEŠĆE SE UZIMAJUĆI U OBZIR KRATKOROČNE, SREDNJOROČNE I DUGOROČNE STRATEGIJE. ZBOG NOVIH IZAZOVA KOJI SE POSTAVLJAJU ŠKOLI UVOĐENJEM IZBORNOG DELA KURIKULUMA (KURIKULUMA ODREĐENOG OD STRAN ŠKOLE), ZA KRATKOROČNU I SREDNJOROČNU STRATEGIJU PRIMENE PREDVIĐENO JE DA OVAJ DEO STRUKTURE KURIKULUMA NE PRELAZI 15%-20% ŠKOLSKOG VREMENA. S TAČKE GLEDIŠTA DUGOROČNE STRATEGIJE PRIMENE, PROSTOR ZA ODLUKE O KURIKULUMUKOJI ODREĐUJE ŠKOLA POVEĆAVAĆE SE ZAJEDNO S ŠKOLSKOM AUTONOMIJOM I ODGOVORNOŠĆU.

IV-2. Oblasti kurikuluma i opis nastavnih predmeta: ciljevi i značaj za razvoj učenika

IV-2.1. Kurikularne oblasti

Oblasti kurikuluma predstavljaju grupe nastavnih predmeta koji, zbog svog epistemološkog profila, imaju zajedničke ciljeve i zadatke u nastavi i sticanju znanja i vestina i stavova.

Medjusobna povezanost nastavnih predmeta za jednu odredjenu **oblast kurikuluma** uzima u obzir njegov specifični doprinos razvoju učenika u skladu s opštim i posebnim ciljevima nastave i učenja u školi. Ta povezanost, takodje, uzima u obzir i mogućnosti multidisciplinarnog i interdisciplinarnog pristupa, kao i mogućnost ostvarivanja medjukurikularnih ciljeva.

U kurikulumu za osnovno i srednje obrazovanje kurikularna oblasti su sledeće:

- 1. Jezici i komunikacija**
- 2. Matematika**
- 3. Prirodne nauke**

4. Proučavanje društva i građansko vaspitanje
5. Umetnosti
6. Tehnologija
7. Fizičko vaspitanje i sportovi

OVE OBLASTI KURIKULUMA ZASTUPLJENE SU, NA RAZLIČITE NAČINE, TOKOM CELOKUPNOG OSNOVNOG I SREDNJEG OBRAZOVANJA, A PRISUTNE SU I U SVAKOJ OD KLJUČNIH FAZA KURIKULUMA.

IV-2.2. Kurikularne oblasti i nastavni predmeti povezani sa kurikularnim oblastima- neka objasnjenja

Kurikularna oblast: JEZICI I KOMUNIKACIJA

Kurikularna oblast jezici i komunikacija obuhvata široku paletu predmeta kojima je zajednički cilj korišćenje jezika kao sredstva za komunikaciju u privatnom, profesionalnom i javnom životu. U skladu s opštim i posebnim ciljevima svakog pojedinog predmeta u ovoj oblasti, kurikulumi ovih predmeta će obuhvatiti književnost kao specijalni domen korišćenja jezika u odnosu na estetske vrednosti.

Maternji jezik je, takodje, značajni element u razvoju učenikovog identiteta. Zato kurikulumi nastavnih predmeta treba da obrate pažnju i na ovaj specifični nastavni cilj. Usvajanje stranih jezika i klasičnih jezika doprineće razvijanju šireg smisla za identitet kroz svest o kulturi i pripadnosti široj zajednici.

Kad se kaže maternji jezik, kao poseban predmet, misli se na albanski jezik, kao maternji jezik albanskih đaka, odnosno na maternje jezike drugih kulturnih grupa koje žive na Kosovu (na primer: slovenski jezici, turski jezik, romski).

Kao poseban predmet, maternji jezik se uči u svakom razredu osnovne i srednje škole. Kurikulumi nastavnih predmeta podrazumevaju sadržaje iz književnosti odnosno maternjeg jezika kao i svetsku književnost na maternjem jeziku, u prevodima na maternji jezik.

Nastava i učenje maternjeg jezika posmatra se i kao medjukurikularni cilj, tako da se učenje specifičnih sadržaja i ovladavanje specifičnim sposobnostima mogu postići preko drugih nastavnih predmeta.

Za učenike drugih kulturnih grupa koje žive na Kosovu albanski jezik je fakultativan predmet (po izboru) koji se uči od 3. razreda, to jest, od momenta kad učenici stignu u ključnu fazu kurikuluma koja se zove **razvoj i utvrđivanje**.

Za sve učenike, prvi strani jezik će biti engleski. Učenje engleskog kao prvog stranog jezika počinje u 3. razredu, to jest, od momenta kad učenici stignu u ključnu fazu kurikuluma koja se zove **razvoj i utvrđivanje**. U 1. i 2. razredu (u ključnoj fazi kurikuluma koja se zove **usvajanje osnovnih znanja**), engleski se može učiti kao fakultativni predmet, s naglaskom na usmenu komunikaciju (slušanje, razumevanje, govorenje).

Učenje drugog stranog jezika počinje u 6. razredu, na početku ključne faze kurikuluma koja se zove **utvrđivanje i orijentacija**. Drugi strani jezik je obavezan u srednjem obrazovanju, a fakultativan u višem srednjem obrazovanju. Učenici imaju mogućnost izbora jednog jezika, kao drugog, iz određene liste stranih jezika.

Klasični jezici (latinski i starogrčki) mogu se učiti u višem srednjem obrazovanju. U zavisnosti od usmerenja u višem srednjem obrazovanju, klasični jezici su ili obavezni ili fakultativni (izborni).

Kurikularna oblast: MATEMATIKA

Kurikularna oblast **Matematika** obuhvata različite matematičke domene, počevši od aritmetike u osnovnoj školi. Predmetni kurikulumi treba da sadrže, za svaku fazu obrazovanja, za svaki razred i profil/usmerenje, specifične nastavne ciljeve i sadržaje (na primer, aritmetika, geometrija, algebra, trigonometrija, matematička analiza, statistika, opisna geometrija, primenjena matematika).

Kurikularna oblast: PRIRODNE NAUKE

U okviru kurikularne oblasti **prirodnih nauka**, učenici osnovnih škola učiće integrisani predmet (kurs) koji se zove **čovjek i priroda** (od 3. do 5. razreda, to jest, od početka ključne faze kurikuluma koja se zove **razvoj i utvrđivanje**). Predmet **čovjek i priroda** zamišljen je kao integrisani predmet koji naglasak stavlja na razvijanje svesti o problemima prirodne sredine i ekološko obrazovanje. On pomaže učenicima da otkrivaju prirodnu sredinu i veze sa sredinom stvaranom aktivnošću čoveka.

Nastava i učenje pojedinih prirodnih nauka počće u srednjem obrazovanju (**biologija, fizika, hemija**) i nastaviće se u višem srednjem obrazovanju.

Na nivou višeg srednjeg obrazovanja, predmetni kurikulumi za **geografiju** tretiraće geografiju kao prirodnu nauku, dok će u nižem srednjem obrazovanju geografija biti deo društvenih nauka. Ovo je u skladu sa specifičnim ciljevima u različitim fazama obrazovanja.

Kurikularna oblast: PROUČAVANJE DRUŠTVA I GRAĐANSKO VASPITANJE

Ova kurikularna oblast obuhvata sledeće nastavne predmete i kurseve:

- **Gradjansko vaspitanje.** Predmet koji se zove Gradjansko vaspitanje dizajniran je integrativno tako da povezuje obrazovanje za ljudska prava, obrazovanje za mir, globalno obrazovanje, obrazovanje životne veštine, društveno vaspitanje, interkulturno obrazovanje, ekonomsko obrazovanje i obrazovanje za građane demokratskog društva. Njegov glavni cilj je da podstiče razvoj znanja, veština i stavova o društvu gradjanske demokratije. Kurikulumi nastavnih predmeta naglašavaju specifične teme i ciljeve u skladu s različitim razredima.

U osnovnom obrazovanju, glavna pažnja predmeta Gradjansko obrazovanje biće posvećena razvoju životnih veština u širem smislu.

Gradjansko vaspitanje/vaspitanje o gradjanskoj demokratiji, to jest, obrazovanje ima, takođe, medjukurikularne ciljeve i treba ga negovati u svim školskim aktivnostima.

- **Istorija.** Predmetni kurikulumi **istorije** baviće se na integrativan način istorijom Kosova, svetskom istorijom. U predmetnim kurikulumima nastave istorije naročita pažnja će biti poklonjena istoriji i tradiciji različitih kulturnih grupa koje žive na Kosovu.

Lokalni, regionalni i nacionalni identitet učenika, kao i šire osećanje identiteta u savremenom sve više međuzavisnom svetu takođe treba negovati kroz predmetni kurikulum nastave istorije. Kurikulumi za istoriju treba da podržavaju potrebu da se prošlosti pristupi konstruktivno. Oni treba da promovišu toleranciju i uzajamno poštovanje razlika.

Kao deo ciljeva učenja, negovanje nacionalnog ponosa i istorijske tradicije u demokratskim društvima treba da bude povezano s razvojem znanja, stavova i veština vezano za negovanje miroljubivog razumevanja među ljudima i mogućnosti zajedničkog i konstruktivnog načina života.

- **Domaćinstvo, obrazovanje za preduzetništvo, ekonomija.** U srednjem obrazovanju učenici će učiti domaćinstvo i obrazovanje za preduzetništvo (u 7. i 8. razredu). Obrazovanje za preduzetništvo je takođe medjukurikularni cilj. U višem srednjem obrazovanju učenici će učiti ekonomiju.
- **Geografija.** U srednjem obrazovanju, geografija je deo društvenih nauka. Predmetni kurikulumi nastave geografije usredsrediće se više na odnose između stanovništva i okoline. U višem srednjem obrazovanju, geografija je deo prirodnih nauka koja obuhvata, pored fizičke i ekonomske geografije, elemente geologije, astronomije itd.
- **Elementi logike, psihologije, sociologije i filozofije.** Ovi predmeti su deo višeg srednjeg obrazovanja, kao obavezni ili fakultativni predmeti, u skladu sa specifičnim profilom/usmerenjem.

Kurikularna oblast: UMETNOSTI

Kurikularna oblast **umetnosti** uključuje **muziku i lepe umetnosti** kao obavezne nastavne predmete, koji su obuhvaćeni Osnovnim kurikulumom. U okviru izbornog dela kurikulumu, mogu se proučavati i **izvođačke umetnosti**.

Kurikularna oblast: FIZIČKO VASPITANJE I SPORTOVI

Kurikulum fizičkog vaspitanja i sportova treba da sadrži elemente koji će podržavati fizičko vaspitanje, različite sportove i kurseve o zdravlju. Sportovi i kursevi o zdravlju mogu isto tako pripadati izbornom delu kurikulumu (kurikulum koga određuje škola). Predmetni kurikulum utvrdiće specifične ciljeve i elemente ovih kurseva za svaku fazu obrazovanja, za svaki razred i svaki profil/usmerenje.

Kurikularna oblast: TEHNOLOGIJA

U okviru kurikularne oblasti **tehnologije** u osnovnom obrazovanju učenici će pohađati predmet Rucni rad i različite tehnološke elemente, uključujući informatičku i komunikacijsku tehnologiju (ICT) u srednjem obrazovanju. ICT može da pripada i izbornom delu kurikulumu.

Deo kurikulumu po izboru (kurikulum koji utvrdjuje škola)

Deo kurikulumu po izboru (izborni kurikulum) nudi učenicima razne mogućnosti:

- da određuje dodatni broj časova za obavezne nastavne predmete (predmete u okviru Osnovnog kurikulumu);
- da pohađaju nove/različite predmete i kurseve koji nisu predviđeni osnovnim kurikulumom (to jest, etiku, životne teme, razrešavanje sukoba, razvoj komunikativnih veština, obrazovanje o ljudskim pravima, ICT u razredima gde nije deo Osnovnog kurikulumu);
- da određuje vreme za tematske prilaze o (na primer: Integrisana nastava o društvenim i kulturnim pojavama ; prirodnim pojavama: vreme, prostor, svetlost, geografska otkriva, tradicija, stanovanje i td.);
- da pohađaju predmet/kurs koje su sačinili njihovi lokalni nastavnici;
- da odrede vreme za rad na projektima;
- da odrede vreme za obuku povezivanja teorije i prakse.

Tabela: Kurikularne oblasti i kurikularni nastavni predmeti

JEZICI I KOMUNIKACIJA

(Gramatika, komunikacija, književnost)

- MATERNJI JEZIK (albanski jezik, slovenski jezici, turski jezik, romski jezik) obavezni nastavni predmet (vidi fusnotu 11);
- ALBANSKI JEZIK ZA UČENIKE MANJINSKIH NARODA – počinje od 3-eg razreda kao fakultativni predmet (po izboru učenika)
- PRVI STRANI JEZIK (ENGLJSKI) -početak u 3. razredu (obavezno)
- DRUGI STRANI JEZIK (- početak u 6. razredu (obavezno u srednjem obrazovanju, fakultativno u višem srednjem obrazovanju)
- KLASIČNI JEZICI (latinski i starogrčki - u višem srednjem obrazovanju - mogu biti obavezni ili fakultativni)

MATEMATIKA

PRIRODNE NAUKE

- ČOVEK I PRIRODA (kao integrisani predmet od 3. do 5. razreda)
- BIOLOGIJA (kao poseban predmet počev od 6-og razreda)
- FIZIKA (kao poseban predmet, početak u 6. razredu)
- HEMIJA (kao poseban predmet, početak u 7. razredu)
- GEOGRAFIJA (u srednjem obrazovanju - od 5. do 9. razreda kao deo društvenih nauka; u višem srednjem obrazovanju - od 10. do 12. razreda, kao deo prirodnih nauka)

DRUŠTVENE NAUKE I GRAĐANSKO VASPITANJE

- GRAĐANSKO VASPITANJE (kao predmet koji naglašava vaspitanje u duhu građanske demokratije, kurikulum će uključiti dimenzije kao što su životne teme, obrazovanje za ljudska prava, obrazovanje za mir, počev od 3-eg razreda.)
- ISTORIJA (početak u 5. razredu)
- DOMAĆINSTVO/OBRAZOVANJE ZA PREDUZETNIŠTVO (kao posebni predmeti u 7. i 8. razredu, ali i kao predmet koji sadrži medjukurikularne dimenzije)
- ELEMENTI EKONOMIJE, LOGIKE, PSIHOLOGIJE, SOCIOLOGIJE i FILOZOFIJE (kao integrisani tečajevi studija društvenih nauka ili kao posebni nastavni predmeti prilagodjeni srednjem visem obrazovanju)
- GEOGRAFIJA (kao predmet u srednjem obrazovanju počev od 6-og razreda)

UMETNOSTI

- MUZIKA

- LEPE UMETNOSTI

TEHNOLOGIJA

- RUCNI RAD (u osnovnom obrazovanju)
- TEHNOLOGIJA (u srednjem obrazovanju, uključujući informatičku tehnologiju i komunikacije(ICT))

FIZIČKO VASPITANJE I SPORTOVI

- FIZIČKO VASPITANJE
- KURSEVI O ZDRAVSTVENOM OBRAZOVANJU
- SPORTOVI

IZBORNI DEO KURIKULUMA

IV-2. 3. Kurikularne oblasti i opis nastavnih predmeta: ciljevi i značaj za razvoj učenika

Nastava i sticanje znanja, veština i stavova kao i razvoj mnogobrojnih ključnih sposobnosti (kao što su: jezičke, metodološke, kulturološke i društvene sposobnosti) mogu se, na različite načine, sticati u školi. Sticanje i razvoj znanja, veština i stavova kao sposobnosti jeste rezultat međukurikularnih prilaza i nastave i učenja orijentisanih ka predmetnoj nastavi. Kurikularne oblasti mogu doprineti razvoju znanja, stavova i veština i specifičnih sposobnosti, ali, one također, na razne načine, ali divergentno, mogu doprineti razvijanju veština, stavova i određenih sposobnosti. Na primer: Veštine komunikacije ne neguju se samo u oblasti jezika i komunikacije jer, one se mogu i trebaju negovati kod svih drugih predmeta ili kurikularnih oblasti kao međukurikularni cilj.

Prilikom planiranja kurikularnih aktivnosti treba naglasiti specifičnu važnost raznih kurikularnih oblasti i nastavnih predmeta u razvoju učenika.

JEZICI I KOMUNIKACIJA

Za ljude jezik je sredstvo misljenja i komunikacije sa drugim ljudima i narodima i njihovim kulturama. Posredstvom jezika ljudi biraju informacije i utiske sveta koji ih okružuje i izražavaju svoja misljenja, raspoloženja i osećaje. Ljudska bića, putem jezika, svoj unutrašnji i spoljasnji svet pretvaraju u koncepte, odnose i strukture. Zato, znanje i usvajanje jezičkih umenja i veština komunikacije jesu od fundamentalnog značaja za proces učenja u raznim drugim oblastima.

Usvajanje i razvoj jezičkih i komunikacijskih veština i sposobnosti u školama na Kosovu obezbeđuje se putem:

- Maternjeg jezika;
- albanskog jezika za nealbanske zajednice koje žive na Kosovu (neobavezan nastavni predmet

koji počinje od 3-eg razreda osnovne škole);

- prvog stranog jezika, počev od 3-eg razreda (engleski jezik);
- drugog stranog jezika, počev od 6-og razreda srednje škole (kao obavezan predmet a, kao

- obavezan ili kao neobavezan predmet u srednjoj višoj školi)
- jednog klasičnog jezika (obaveznog ili neobaveznog u visoj srednjoj školi, zavisno od usmerenja ili profila)

Maternji jezik

Maternji jezik je prvi jezik kojim se susrećemo kod kuće. U kosovskim školama svaki će učenik učiti svoj maternji jezik (albanski jezik, slovenske jezike, turski jezik i romski jezik)²

Nastava maternjeg jezika omogućiće učenicima da savladaju pravila jezika zajednice kojoj pripadaju i da razvijaju osećaj ličnog identiteta i pripadnosti zajednici. Nastava maternjeg jezika obuhvata rečnik, gramatiku, fonetiku, književnost, stilistiku i govor. Tako će učenici razvijati i utvrđivati svoje leksičke, gramatičke, semantičke, fonološke i pravopisne sposobnosti i sposobnosti pravilnog izražavanja (književnog izražavanja). Kurikulumi nastave maternjeg jezika obuhvataće ciljeve, pitanja i specifične zadatke koji će se odnositi na nastavu i učenje maternjeg jezika različitih godišta učenika i razne stepene obrazovanja.

Učenici će, putem nastave maternjeg jezika, razvijati svest o svojoj kulturi i tradiciji. Tako će se kod njih razvijati interes za stalnim negovanjem nasleđa i tradicije zajednice kojoj pripadaju. Istovremeno, nastava maternjeg jezika treba da doprinosi razvoju stavova kao što su: otvorenost prema drugima i poštovanje kulture i tradicije pripadnika drugih zajednica u duhu razvijanja i negovanja miroljubivog dijaloga između naroda i nacija u celom svetu.

Opšti ciljevi nastave maternjeg jezika su:

- Solidno vladanje pravilima odnosnog maternjeg jezika pri usmenoj i pisanoj komunikaciji
 - razvoj ključnih sposobnosti pismenog izražavanja kao i shvatanja (pri slušanju ili citanju odredjenog štiva), pisanog i govornog izraza odnosnog maternjeg jezika na nivou srednje i više osposobljenosti³;
 - razvoj komunikativnih vestina govora i pisanja, primanja poruka i sastavljanja poruka odgovarajuće sadržine
 - vladanje tehničkim i umetničkim aspektima koriscenja maternjeg jezika u različitim situacijama komunikacije;
 - razvoj kulturnih navika kao što su informisanost putem citanja raznih izvora informacija, radoznalost, negovanje kritičkog izraza, kritičkog mišljenja, stvaralastva i estetskih vrednosti;
 - razvoj samosvesti o kulturnoj tradiciji i stvaralastvu zajednice (folklor, književnost, muzika, izvodjake umetnosti);
 - razvoj interesovanja za negovanje kulturne baštine i tradicija zajednice;
 - razvoj osećaja ličnog i kulturnog identiteta.

² U nacelima Preporuka Evropskog veća br. u odnosu na politiku jezika, praktična rešenja za obezbeđenje nastave maternjeg jezika u školama treba uzeti u obzir uslove i mogućnosti zemlje

³ Zajednički okvir evropske preporuke za jezike: Učenje, nastava i ocenjivanje (2001 – vidi bibliografske podatke) predlaže pet nivoa sposobnosti (znanja). To su takozvani nivoi ALTE (Association of Language Testers in Europe - Evropska asocijacija istraživača jezika) koje sačinjavaju a) Dobra upotreba jezika (5. nivo ALTE); b) vican za upotrebu jezika (4. nivo ALTE); c) Nezavisan u upotrebi jezika (3. Nivo ALTE); d) Osrednji u upotrebi jezika (2. nivo ALTE); e) Početna upotreba jezika (1. nivo ALTE). Kada se odnosi na maternji jezik, učenike treba podržati da dostignu 4. ili 5. Nivo znanja jezika

Albanski jezik za nealbanske zajednice koje žive na Kosovu (neobavezan nastavni predmet koji počinje od 3-eg razreda osnovne škole)

Nastava albanskog jezika je neobavezna za učenike nealbanskih zajednica koje žive na Kosovu (počev od 3-eg razreda osnovne škole) i ona ima za cilj da obezbedi mogućnosti za njihove uspešne aktivnosti u okviru kosovskog društva. Tako, ona obezbedjuje mogućnosti komunikacija za razvoj regionalne međunarodne saradnje i osvarivanju ekonomskih ciljeva.

Kako se albanski jezik, u ovom slučaju, javlja kao drugi jezik to će se, predmetni kurikulum ovog jezika razlikovati u odnosu na kurikulum albanskog jezika kao maternjeg jezika.

Prvi strani jezik (engleski jezik)

Za učenike svih škola na Kosovu prvi strani jezik biće engleski jezik. Engleski jezik je obavezni nastavni predmet od 3-eg razreda osnovne škole. Ovaj jezik će se izučavati i u srednjem i srednjem visem obrazovanju.

Znanje engleskog jezika omogućice učenicima blizu komunikaciju sa tradicijom i kulturom drugih naroda. To će, također, omogućiti prilaz informacijama i njihovoj razmeni sa drugima. Time oni mogu aktivno učestvovati u životu savremenog sveta koji je sve međuzavisniji. To će im pomoći u savladavanju izazova komunikacije putem kompjutera i društva koji se naslanja na elektroničko učenje.

Vežano s tim, dimenzija samosvesti kulture, kroz učenje engleskog jezika biće dobra osnova za razumevanje sired identiteta.

Ciljevi nastave engleskog jezika kao prvog stranog jezika su:

- Osposobljavanje učenika za usmenu i pisanu komunikaciju srednjeg i viseg nivoa (koje su slusali ili čitali) /L3, L4 i L5/;
- razvoj sposobnosti koriscenja engleskog jezika kao sredstva komunikacije u životnim i radnim situacijama, kao i raznim situacijama u školi i van nje u cilju prijema i prenosa informacija;
- razvoj svesti o sopstvenoj kulturi i kulturama i tradiciji drugih;
- razvoj kulturnih i društvenih stavova u skladu sa principima i vrednostima otvorenog društva;
- podsticaj integracije u tržište rada i uspesno savladjivanje novih izazova u društvenom i privrednom životu;
- unapredjivanje međunarodnih odnosa, stvaralacko i uspesno uključivanje u savremene svetske tokove.

Drugi jezik (počev od 6-og razreda srednje škole kao obavezni predmet, a neobavezan ili obavezan u srednjem visem obrazovanju)

Škole na Kosovu mogu da ponude učenicima drugi (dodatni) jezik počevši od 6-og razreda, početkom ključne kurikularne faze Jaganja i orijentacije. Ovaj jezik biće obavezan u srednjem obrazovanju, a neobavezan ili neobavezan u srednjem visem obrazovanju.

UCENICI CE IZABRATI DRUGI STRANI JEZIK NA OSNOVU PONUDE KOJA CE SADRZATI VEĆI BROJ JEZIKA. OSPOSOBLJENOST VLADANJA DRUGIM

JEZIKOM ZAHTEVACE NIŽI DO SREDNJEG NIVOJA OSPOSOBLJENOSTI /L1,L2,L3/.TO PRETPOSTAVLJA DA CE UCENICI BITI U STANJU DA KORISTE JEDNOSTAVNE INFORMACIJE;DA SE MOGU USMENO IZRAZAVATI O PORODICNIM SITUACIJAMA/L1/I DA MOGU UOPSTENO KORISTITI NEUOBICAJENE I JEDNOSTAVNE INFORMACIJE /L2/;DA SU U STANJU DA PRICAJU O ODREDJENOM BROJU TEMA I DA UDOVOLJE RAZLICITIM ZAHTEVIMA/L3/.PORED SPOSOBNOSTI KORISCENJA JEZIKA UCENICI CE RAZVIJATI VESTINE RAZVOJA SVESTI O JEZIKU,CIME STICU MOGUCNOST PROSIRIVANJA SVOJIH POGLEDA U VEZI DRUGIH KULTURA I NARODA. NASTAVA DRUGOG JEZIKA(DRUGOG STRANOG JEZIKA) UTICACE I NA RAZVOJ STAVOVA O TOLERANCIJI I MEDJUSOBNOM POSTOVANJU.

Klasični jezici (latinski i starogrčki jezik)

Klasični jezici su deo osnovnog kurikuluma na filološkim smerovima srednje više škole (teoretske gimnazije).U ostalim smerovima srednje više škole,klasični jezici imaju status neobaveznog nastavnog predmeta,zavisno od specifičnosti određenog smera i u skladu sa interesima učenika.

Opšti ciljevi klasičnih jezika su:

- Poznavanje osnova “klasičnog”(“humanističkog”) obrazovanja;
- poznavanje važnijih autora klasične kulture i antičkih tekstova;
- sposobnost razumevanja i sastavljanja jednostavnih sastava i sastava srednje težine,uz korišćenje klasičnih jezika u profesionalne svrhe
- poznavanje uzajamnih veza klasičnih jezika i savremene akademske terminologije;
- pravilna upotreba profesionalne terminologije.

Matematika

Posredstvom nastave matematike,učenici stiču saznanja o brojevima,prostoru,zapremini i načinima upotrebe statističkih podataka.Učenici treba da budu u stanju da shvate ulogu matematičkog mišljenja za razvoj prirodnih nauka i moderne tehnologije,kao i ulogu matematike prilikom rešavanja raznih vrsta problema.

Putem nastave matematike podupire se razvoj umenja kod učenika ka sto su:sposobnost razvrstavanja,organizacija apstraktne obrade karakteristika sveta uz korišćenje matematičkih radnji i simbola Tako se učenici osposobljavaju da jezikom matematičkih simbola izraze jezik prirode i obratno.Tom prilikom oni koriste osobnosti matematičkog jezika logičkog mišljenja.

Opšti ciljevi nastave matematike su⁴:

⁴ Kao i u ostalim oblastima,prema specifičnim ciljevima,koji se odnose na ključne sposobnosti koje treba da savladaju i konsoliduju u različitim razredima i fazama obrazovanja bice jedinstveni prilaz u okviru predmetnih kurikuluma.Tako,predmetni kurikulumi orijentisace nastavnike,učenike i roditelje ka saznanju sta učenici treba da nauče i znaju,sta oni mogu da urade (metodoloske sposobnosti),kako mogu opstati (sticajuci individualni i zivotni nauk),da budu u stanju da žive zajedno (socijalne sposobnosti i stavovi) i da budu u stanju da konstruktivno menjajuci svet menjaju i sebe (stvaralastvo,licni razvoj,reshavanje problema).

- Shvatanje uzajamnih veza sveta i njihovih matematičkih izraza (brojevi, forme, zapremine, koje su veze između realnog sveta i njegovih matematičkih predtava, kao što su: mape, matematički modeli, kakve su veze između jezika prirode i jezika simbola);
- razvoj vještine racunanja (učenici treba da su u stanju da koriste simbole i matematičke radnje radi raznih saznanja sa i bez upotrebe kompjutera);
- razvoj umjenja matematičko-logičkog rasudjivanja (kako doći do valjanih rezultata na osnovu vrednih premisa i tacnih logičko-matematičkih radnji; kako identifikovati i izbegavati greske i pogresna rasudjivanja);
- razvoj sposobnosti obrade podataka (znanja o bazama podataka, statistika i dr. i sposobnosti tačne i produktivne upotrebe podataka);
- razvoj ključnih znanja vezanih za više intelektualne vještine, kao što je stvaralačko koriscenje abstraktnih relacija i jezik simbola, sposobnost primene simbola i matematičkih radnji za razresavanje teoretskih problema realnog zivota;
- osposobljenost vrednovanja raznih mogućnosti izbora rešenja određenog problema i samostalnog ili timskog donosenja najprikladnijih odluka u vezi date situacije;
- identifikacija situacija u kojima je potrebno koriscenje matematičkih znanja i umjenja vezano za svakodnevna zivotna pitanja (poslovanje, stanovanje, vlasništvo, kupoprodaja, putovanje, zabava i dr.) i valjano koriscenje tih znanja.

Prirodne nauke

U osnovnom obrazovanju od (od 1. do 5-og razreda) sa uenicima se izvodi integrisana predmetna nastava o Čoveku i prirodi. Nastavni predmet Čovek i priroda treba da pomogne učenicima kao bi, sa naučnog aspekta, oni mogli da razlikuju i istražuju prirodnu okolinu od veštački (čovekovom aktivnošću) stvorene okoline. Oblast predmeta Čovek i priroda teži da razvije istraživačku radoznalost kod dece prema svetu koji ih okružuje. Istovremeno, ova oblast predmeta teži da unapredi ekološku svest učenika i njihovu znatiželju za određenim aktivnostima koji će doprineti očuvanju zdrave okoline i standarde kvaliteta življenja.

U srednjem obrazovanju, što je više moguće, primenjuje se integralni prilaz usredsređenog prema učeniku⁵. Pored toga, na ovom nivou se uvode posebni "akademski" nastavi predmeti (biologija, fizika, hemija)⁶.

Opšti ciljevi prirodnih nauka su⁷:

⁵) U osnovnom i srednjem obrazovanju predmetni kurikulum prirodnih nauka primenjuje integrativni tematski pristup. Na primer: učenici će učiti prirodne pojave i procese, kao što je voda, svetlo, klima, temperatura, vreme, prostor, ljudska naselja gde ćemo imati međuveze raznih nauka (geografija, fizika, hemija, biologija, geologija, istorija i drugo). Ovo preplitanje raznih nauka primenjuje se imajući u vidu razvojne potrebe učenika i njihovog savladavanja i razumevanja naučnih pitanja dnevnog zivota.

⁶) U srednjem obrazovanju, geografija je deo predmeta kurikuluma društvenih nauka, dok je u osnovnom obrazovanju integrisana u okvir predmeta Čovek i priroda. U visem srednjem obrazovanju, Geografija je deo kurikularne oblasti prirodnih nauka

⁷ Kao i u ostalim oblastima, prema specifičnim ciljevima, koji se odnose na ključne sposobnosti koje treba da savladaju i konsoliduju u različitim razredima i fazama obrazovanja bice jedinstveni prilaz u okviru predmetnih kurikuluma. Tako, predmetni kurikulumi orijentisace nastavnike, učenike i roditelje ka saznanju sta učenici treba da nauče i znaju, sta oni mogu da urade (metodoloske sposobnosti), kako mogu opstati (stičući individualni i zivotni nauk), da budu u stanju da žive zajedno (socijalne sposobnosti i stavovi) i da budu u stanju da konstruktivno menjajući svet menjaju i sebe (stvaralaštvo, licni razvoj, resavanje problema).

- Podsticaj radoznalosti i vestina naucne znatizelje prema prirodnim pojavama i odnosima prirone sredine i sredine stvorene covekovom aktivnoscu;
- razvoj sposobnosti istrazivanja prirodnih pojava koriscenjem naucnih sredstava (jezik,istrazivacke metode,naucno rasudjivanje);
- istrazivanje i razumevanje veza izmedju prirodnih nauka,tehnologije i situacija u dnevnom zivotu;
- razvoj sposobnosti koriscenja kompjutera u radu na istrazivackim poslovima;
- razvijanje svesti o etickim pitanjima koja se odnose na naučne delatnosti;
- razvoj pozitivnih i konstruktivnih stavova koja se odnose na koriscenje naucnih saznanja radi poboljsanja zivotnog standarda.

DRUŠTVENE NAUKE I GRADJANSKO VASPITANJE

Putem ove kurikularne oblasti,ucenici ce se upoznati sa vrednostima i normama drustvenog zivota demokratskog drustva.Oni će se suočiti sa drustvenim pojavama sa istorijskog,socioloskog,ekonomskog,psiholoskog i medjukulturnog gledista.

Kurikularna oblast Drustvene nauke i gradjensko vaspitanje su vazne sa gledista razvoja licnog i kolektivnog identiteta učenika putem razvoja stavova i vestina oni se mogu aktivno ukljuciti u pitanja sveta koji je sve medjuzavisniji.Učenici se vaspitavaju kako da zive zajednicki i u miru razvijajuci toleranciju i poštovanje razlicitosti.Tako ucenici uce da prepoznaju zajednicke interese raznih zajednica i sireg okruzenja te zajednicki ucestvuju u njihovom razresavanju.Takodje,oni uce kako da konstruktivno prevazilaze probleme proslosti i kako da odgovorno i kompetentno ucestvuju u izgradnji novog kosovskog drustva.

GRADJANSKO VASPITANJE

Obrazovanje za gradjansku demokratiju jeste medjukurikularni cilj.Istovrmeno,pocev od odnovne skole,organizovace se specijalni kursevi o gradjanskom vaspitanju.Kao nastavni predmet Gradjansko vaspitanje u osnovnom obrazovanju usmerice se za razvijanje umeća zivljenja koji je od vaznosti za slobodno i demokratsko drustvo. U srednjem i sednjem visem obrazovanju gradjansko obrazovanje ce se pretežno usmeriti na proucavanje osnova gradjanskog drustva;sticanje znanja i sposobnosti i stavova vezanih za gradjansku demokratiju.

Oblast drustvenih nauka i gradjanskog vaspitanja obuhvata i :

- Istoriju pocev od 4 og razreda (istorija ce se na integrativan nacin izlagati i obuhvatice istoriju Kosova i sveta);
- domacinstvo i obrazovanje za preduzetnistvo (od 7-og do 9-og razreda,kurikulumi ovih predmeta imaju za cilj da razvijaju vestinu preduzetnistva za potrebe slobodne trzisne privrede)
- proucavanje drustva na srednjoj visoj skoli (od 10-og do 12-og razreda).

Kursevi drustvenih nauka u srednjoj visoj skoli bice integrativni ,osim za usmerenja drustvenih nauka u teoretskim gimnazijama.Integrisani kursevi drustvenih nauka obuhvatice elemente sociologije,ekonomije psihologije,logike i

filosofije, dok u teoretskim gimnazijama, u usmerenjima društvenih nauka, razne posebne društvene discipline bice deo Osnovnog kurikulumu.

Opsti ciljevi kurikularne oblasti Društvene nauke i gradjansko vaspitanje su:

- Razvoj moralne svesti i sposobnost konstruktivnog posmatranja društvenih normi;
- informisanje o društvenim odnosima i pojavama;
- razvijanje svesti o istoriji, tradiciji, kulturnom i duhovnom zivotu svojih zajednica, njihovih kultura, kao i drugih naroda i zemalja sveta;
- razvoj znanja, sposobnosti i stavova stečenih iskustvima gradjanske demokratije u gradjanskom društvu;
- jačanje svesti o pravima, odgovornosti i zadacima pojedinca u lokalnoj i/ili siroj zajednici;
- razvoj vestina i sposobnosti preduzetništva radi aktivnog uključivanja u privredu slobodnog tržišta;
- jačanje svesti o međuzavisnosti danasneg sveta, toleranciji i postovanju razlika;
- razvoj shvatanja odnosa donosenja odluka i posledica koje one mogu izazvati u društvu ili u odnosu na pojedinca. Razvijanje interesa za konstruktivno i odgovorno ucesce u društvenom zivotu.

UMETNOSTI

U osnovnom kurikulumu, kurikularna oblast umetnosti obuhvata muzicku umetnost i lepe umetnosti. U izbornom delu kurikulumu (kurikulumu koga određuje skola) mogu se dodati i izvodjace umetnosti kao: dizajn, arhitektura, moda i dr.

Kurikularna oblast umetnosti ima znacajnu ulogu u razvoju stvaralastva i estetskog osecaja (za lepo). Umetnost na razne nacine pruza mogucnost traganja i osposobljavanja za umetnicko izrazavanje kroz govor, mimiku, pokrete i ostala izrazajne mogucnosti.

Kurikularna oblast umetnosti doprinosi ukupnom razvoju licnosti učenika. Ona stimulise razvoj licnosti spajajuci (kombinujuci) intuiciju, imaginaciju, kreativnost, rasudjivanje, osecajnost i rdjanje raznih formi i ideja umetnickog izraza i komunikacije. Pomocu umetnosti razvijaju se mogucnosti učenika u primeni stvaralackih metoda resavanja problema. Umetnosti učenicima omogucavaju donosenje odluka i traganja za stvaralackim resenjima. One doprinose suptilnijoj i kompleksnijoj mogucnosti percepcije sveta i razvoju samoizraza kod učenika.

Umetnost doprinosi razvoju visokih intelektualnih sposobnosti kod dece (kao sposobnosti analize, sinteze i vrednovanja) i pružaju razlicite nacine razvoja slobodnog misljenja kao osnove za razvoj stvaralastva.

Umetnosti doprinose i razvoju samopostovanja i samouverenja kod učenika. One stimulisu pozitivnu motivaciju naglasavajuci saradnju, samodisciplinu i entuzijizam kroz iskustva i forme licnog i kolektivnog izražavanja.

Kurikularna oblast umetnosti je snazno sredstvo jasanja pozitivnog nacina prilaza i shvatanja umetnickog izraza u kulturi i tradiciji sopstvene zajednice, kao i kulturi i tradiciji drugih.

Kurikularna oblast umetnosti, ucenicima priblizava mogucnosti razumevanja kako su, nekada, u saglasju stvarnost i imaginacija. Umetnosti, istovremeno, doprinose shvatanju saglasja razlicitih dimenzija duhovnog zivota i covekovih delatnosti (religija, nauka, tehnologija i umetnosti) u procesima i delima umetnickog bogatstva.

Opsti ciljevi kurikularne oblasti umetnosti su:

- razvijanje svesti o estetskim vrednostima;
- uspostavljanje komunikativnih veza govornog i umetnickog izrazavanja;
- poznavanje i sposobnost koriscenja raznih formi umetnickog izrazavanja;
- poznavanje razlicitih kultura, njihovih umetnosti i istorijskih perioda;
- razvijanje sposobnosti umetnickog i stvaralackog izrazavanja;
- razvijanje sposobnosti otkrivanja duhovnih, naucnih i umetnickih odnosa prilikom pristupa kulturi i suocavanjima sa realnim zivotnim situacijama;
- razvijanje stavova tolerancije i postovanja razlika;
- negovanje interesa i osecaja zadovoljstva tokom individualnog ili kolektivnog ucesca u ostvarivanju umetnickih aktivnosti.

TEHNOLOGIJA

U sirem smislu, pod tehnologijom, se podrazumevaju sredstva, postupci i tehnike koje se koriste u razlicitim sferama covekovih aktivnosti. Tehnologija otelovljuje jedinstvo teorije i prakse i doprinosi uspehu ljudskih zalaganja.

Kurikularna oblast Tehnologija priblizava ucenike raznim tehnoloskim formama i dimenzijama razlicitih oblasti i iskustava ljudske delatnosti kao sto su: stanovanje, transport, priprema hrane, oblacenje, komunikacije, putovanje, zabava i dr. U osnovnom obrazovaju ucenici se upoznaju sa tehnologijom kroz nastavu rucnog rada. U srednjem obrazovanju ovaj nastavni predmet se naziva tehnologijom. U osnovnom i srednjem obrazovanju kurikulumi nastavnih predmeta obuhvataju moderne informaticke i komunikacijske tehnologije (ICT).

Opsti ciljevi kurikularne oblasti Tehnologije su:

- Upoznavanje ucenika sa dimenzijama tehnoloskih delatnosti coveka;
- razvijanje formi pomoci povezivanja teorije i prakse u razlicitim oblastima delatnosti coveka;
- primena i upotreba sredstava, postupaka i tehnika u cilju stvaralackog resavanja problema udnevnim zivotnim situacijama;

- upoznavanje učenika sa mogućnostima primene i korišćenje informacijsko-komunikacijske tehnologije u različitim oblastima radi uspešnog ostvarivanja čovekovih zamisli;
- razvijanje interesovanja učenika da kreativno i odgovorno rade na poboljšanju tehnoloških sredstava, postupaka i tehnika;
- razvoj ekološke svesti i društvene odgovornosti vezane za upotrebu tehnologije za poboljšanje kvaliteta života;
- razvoj etičke osetljivosti u odnosu na tehnološki razvoj.

FIZIČKO VASPITANJE I SPORTOVI.

Kurikularna oblast fizičko vaspitanje i sportovi doprinose celovitom razvoju ličnosti učenika, uravnotežujući duhovne i intelektualne aktivnosti specifičnim fizičkim i psihološkim izazovima. Ovi izazovi zahvataju važne elemente psihomotoričkih procesa koji utiču na psihofizički razvoj.

Osnovni deo kurikuluma obuhvata kurseve sporta, te fizičkog i zdravstvenog vaspitanja. Izborni deo kurikuluma može se dopuniti sa mnoštvom sportskih ili drugih aktivnosti kao što su: kursevi higijene, seksualnog vaspitanja, zdrave ishrane i dr. Predmetni kurikulum za svaki razred ili nivo obrazovanja obuhvata specifična znanja, veštine i stavove koji se javljaju kao rezultat fizičkog vaspitanja i sportskih aktivnosti. U skladu sa profilom škole i lokalnim uslovima odredbe kurikuluma se mogu dopuniti odredbama vankurikularnih aktivnosti. Škole trebaju imati u vidu potrebu podsticanja učesca učenika u sportskim aktivnostima i takmicenjima lokalnog i šireg značaja.

Ciljevi kurikularne oblasti fizičkog vaspitanja i sportova su:

- razvoj psihomotoričkih mogućnosti i doprinos pravilnom psihofizičkom razvoju učenika;
- razvijanje interesa i negovanje osećaja zadovoljstva pri učešću na fizičkim i sportskim takmicenjima;
- upoznavanje fizičke kulture putem učešća i izvođenja raznih tradicionalnih i modernih sportskih aktivnosti i igara;
- razvijanje saradnje, solidarnosti i sposobnosti zdravog (postenog) takmicenja;
- razvoj pozitivnih stavova prema raznim izazovima uključujući donošenje odluka uz preuzimanje mogućih rizika;
- jačanje zdravstvene svesti i stavova o potrebi očuvanja čovekove sredine.

IV-3. Oblasti kurikuluma i nastavni predmeti:nastavni plan i upravljanje nastavnim planom u školi

IV-3.1. Uvodne napomene

PRILIKOM KONKRETNOG PLANIRANJA AKTIVNOSTI U ŠKOLAMA MOGUĆE JE PRIMENITI RAZLIČITE PRISTUPE. TRADICIONALNO, U CENTRALIZOVANIM DRUŠTVIMA, SVE ODREDBE KURIKULUMA(SVRHE, CILJEVI, SADRŽAJI, SPISAK PREDMETA, BROJ ČASOVA PO PREDMETU ITD.) BILI SU PROPISANI OD STRANE MINISTARSTVA ZA OBRAZOVANJE ILI NEKE DRUGE CENTRALNE OBRAZOVNE VLASTI. TAKO ŠKOLE NISU IMALE NIKAKAV UTICAJ NA KURIKULUM. U DECENTRALIZOVANIM DRUŠTVIMA, ODLUKE O KURIKULUMU MOGU SE DONOSITI NA NIVOU ŠKOLE, ŠKOLSKOG ODBORA ILI LOKALNE OBRAZOVNE VLASTI.

U POSLEDNJIH NEKOLIKO DECENIJA POJAVILE SU SE NOVE TENDENCIJE, KAKO U TRADICIONALNO CENTRALIZOVANIM DRUŠTVENIM SISTEMIMA TAKO I U DECENTRALIZOVANIM. ODLUKE PO PITANJIMA KURIKULUMA DONETE U CENTRU MOGU SE BALANSIRATI S ODLUKAMA NA LOKALNOM NIVOU KOJE SE PONEKAD MOGU DONOSITI I NA NIVOU SAMIH ŠKOLA.

U SLUČAJU KURIKULUMA KOSOVA, NOVA FILOZOFIJA PLANIRANJA AKTIVNOSTI U ŠKOLAMA, UZ UZIMANJE U OBZIR ŠKOLSKE AUTONOMIJE I ODGOVORNOSTI, DOZVOLJAVA ZAMENU ČISTOG "NORMATIVNOG" PRISTUPA PRISTUPOM KOJI DOZVOLJAVA BALANSIRANJE ODREDBAMA KURIKULUMA DONETIM U CENTRU S ODREDBAMA KURIKULUMA DONETIM NA NIVOU ŠKOLE (IZBORNI DEO KURIKULUMA - KURIKULUM ZASNOVAN NA POTREBAMA ŠKOLE).

CENTRALNA OBRAZOVNA VLAST (NA PRIMER, ODELJENJE ZA OBRAZOVANJE I NAUKU) ĆE UTVRDITI:

- MAKSIMALAN BROJ ČASOVA NEDELJNO ZA SVAKI RAZRED;
- STRUKTURU OBAVEZNIH PREDMETA I AKTIVNOSTI U KURIKULUMU;
- MINIMALNI BROJ ČASOVA NEDELJNO ZA OSNOVNE PREDMETE;
- CILJEVE I SADRŽAJE OSNOVNIH ZNANJA (OVO SE ODREĐUJE U OKVIRU NOVOG KURIKULUMA KOSOVA I KROZ KURIKULUME NASTAVNIH PREDMETA);
- ODGOVARAJUĆE METODE I STRATEGIJE NASTAVE I UČENJA ;
- ODGOVARAJUĆI SISTEM PRAVILA ZA OCENJIVANJE I EVALUACIJU.

ŠKOLE IMAJU PRILIKU DA ODLUČUJU O IZBORNOM DELU KURIKULUMA I O FLEKSIBILNOM I KREATIVNOM STRUKTURISANJU RASPOREDA NASTAVNOG PLANA. UČENICI, NASTAVNICI, RODITELJI I SVI DRUGI FAKTORI ZAINTERESOVANI ZA OBRAZOVANJE MORAJU SE KONSULTOVATI. ŠKOLSKI ODBOR TREBA DA IMA PRAVO DA PREDLAŽE IZBORNI DEO KURIKULUMA (KURIKULUM ZASNOVAN NA POTREBAMA

ŠKOLE) I KORIŠĆENJE NASTAVNOG PLANA KURIKULUMA. PREDLOZI ZA IZBORNI DEO KURIKULUMA KOJE PREDLAŽE ŠKOLSKI ODBOR TREBA DA POTVRDE VIŠI SLUŽBENICI ZA OBRAZOVANJE (SENIOR EDUCATION OFFICERS).

PRILIKOM PLANIRANJA KURIKULARNIH AKTIVNOSTI, ŠKOLA TREBA DA OBRATI PAŽNJU NA SLEDEĆE PRINCIPLE:

- **TREBA IZBEGAVATI PRETERANU FRAGMENTACIJU KURIKULUMA.** JEDNOM NASTAVNOM PREDMETU ILI KURSU, PO PRAVILU, NE TREBA POSVETITI SAMO JEDAN ČAS NEDELJNO. NASTAVNI PLAN KURIKULUMA TREBA DA OMOGUĆI KORIŠĆENJE INTERAKTIVNIH METODA NASTAVE USMERENE PREMA UČENIKU ZA KOJU JE, OBIČNO, POTREBNO VIŠE VREMENA NEGO SAMO 50, 45 ILI 40 MINUTA. ZA RAD NA PROJEKTU I GRUPNI RAD, ZA STUDIJSKA PUTOVANJA, ZA UMETNIČKE I FIZIČKE AKTIVNOSTI ITD. TREBA PRIMENITI BLOK SISTEM NASTAVE KAKO BI UČENICI I NASTAVNICI MOGLI DA ISKORISTE VREME NA NAJBOLJI MOGUĆI NAČIN.
- **KURIKULARNE AKTIVNOSTI U NASTAVNOM PLANU (RASPOREDU CASOVA) TREBA DA PREDSTAVLJAJU RAVNOTEŽU IZMEĐU TEORIJE I PRAKSE, KAO I IZMEĐU OBAVEZNIH FAKULTATIVNIH KURSEVA .**
- **PRI IZRADI NASTAVNOG PLANA (RASPOREDA ČASOVA) SKOLE/RAZREDA TREBA POSVETITI PAZNJU PEDAGOŠKIM PRINCIPIMA KAKO BI SE UCENICIMA OBEZBEDIO STALAN NAPREDAK I STICANJE SOLIDNIH ZNANJA .** ZBOG TOGA KURIKULUM SKOLE/RAZREDA TREBA PODESITI PREMA UČENJU ZA KOJE JE POTREBNO STALNO POTVRĐIVANJE (KAO U SLUČAJEVIMA STICANJA I RAZVIJANJA PRAKTIČNIH (KORISNIH) VEŠTINA U JEZICIMA, MATEMATICI I DRUGIM PREDMETIMA). U OVOM SLUČAJU, PREDMETI/KURSEVI I AKTIVNOSTI MORAJU SE PLANIRATI KAKO BI SE OMOGUĆIO KONTINUITET, PONAVLJANJE I KONSOLIDACIJA. U DRUGIM SLUČAJEVIMA, PREDMETI/KURSEVI I AKTIVNOSTI MOGU SE PLANIRATI KAO PERIODI BLOK NASTAVE I UČENJA, A NOVE TEME, TO JEST PITANJA, MOGU SE UVESTI BEZ POTREBE DA SE OSIGURA STRIKTAN I STALAN KONTINUITET U STRUKTURISANJU PROCESA UČENJA.
- **UREDJENJE KURIKULUMA SKOLE/RAZREDA TREBA DA IMA U VIDU POTREBU NAPORA U ZALAGANJU UCENIKA RADI POSTIZANJA NJIHOVOG ISTINSKOG NAPRETKA .** ŠKOLE TREBA DA IZBEGAVAJU PREEPTEREĆIVANJE UČENIKA LOŠIM PLANIRANJEM KURIKULARNIH AKTIVNOSTI (NA PRIMER, ORGANIZOVANJE, ZA JEDAN ISTI DAN, BROJNIH AKTIVNOSTI KOJE ZAHTEVAJU INTENZIVNI INTELEKTUALNI NAPOR, ILI ODVAJANJE MNOGO VREMENA ZA AKTIVNOSTI KOJE ZAMARAJU UČENIKE ILI SU IM DOSADNE).
- **PORED KURIKULARNIH AKTIVNOSTI, ŠKOLE TREBA DA PLANIRAJU I VANKURIKULARNE(VAN-NASTAVNE) AKTIVNOSTI.**

- **PREDLOZI NASTAVNOG PLANA U OKVIRU NOVOG KURIKULUMA KOSOVA IZRADENI SU KAO “GENERATIVNI”(KOJI STVARA,KOJI PROIZVODI) MODELI.** TO ZNAČI DA ŠKOLE MOGU IZRADITI RAZLIČITE NASTAVNE PLANOVE SAGLASNO SVOJIM POTREBAMA I MOGUĆNOSTIMA I DA ČAK I SVAKO ODELJENJE U DATOM RAZREDU MOŽE DA IMA RAZLIČITI NASTAVNI PLAN , ALI KOJI JE U SKLADU SA OSOBENOSTIMA UČENIKA I S RESURSIMA KOJI STOJE NA RASPOLAGANJE NASTAVNICIMA I UČENICIMA.
- **KURIKULARNI NASTAVNI PLANOVI TREBA DA UZMU U OBZIR INTERDISCIPLINARNU DIMENZIJU KAO I MEDJUKURIKULARNA PITANJA I CILJEVE .**

DA BI SE NAPRAVILI DOBRI NASTAVNI PLANOVI(RASPOREDI CASOVA) NA OSNOVU ZAJEDNIČKIH GENERATIVNIH ŠEMA, ŠKOLE TREBA DA POSVETE PAŽNJU SLEDEĆIM PRINCIPIMA:

- **SVEOBUHVAATNO DUGOROČNO PLANIRANJE.** DOBAR NASTAVNI PLAN TREBA PISATI NE SAMO ZA JEDNU GODINU, NEGO ZA CELI FORMALNI NIVO OBRAZOVANJA ILI KLJUČNU FAZU KURIKULUMA (NA PRIMER, RASPORED ČASOVA ZA OSNOVNO OBRAZOVANJE TREBA PISATI ZA PET GODINA).
- **PROFIL ŠKOLE.”STATESKO”** NAGLAŠAVANJE LOKALNIH KARAKTERISTIKA I RESURSA TREBA DA BUDE U OSNOVI DUGOROČNOG PLANIRANJA RASPOREDA ČASOVA: ZA KOJA PITANJA SU UCENICI ZAINTERESOVANI, KOJE PRIORITETE TREBA DA NAGLASI SKOLA, ITD. IZBORNI DEO KURIKULUMA (KURIKULUM ZASNOVAN NA POTREBAMA ŠKOLE) TREBA PLANIRATI UNAPRED ZA NEKOLIKO GODINA. NE TREBA GA MENJATI SVAKE GODINE ILI SVAKOG SEMESTRA. USTROJSTVO KURIKULUMA TREBA DA JE U SKLADU S TAKOZVANIM **PROFILOM ŠKOLE**, TO JEST, SA SPECIFIČNIM CILJEVIMA UČENJA U DATOJ ŠKOLI. U NEKIM ŠKOLAMA, MOGU SE RAZVIJATI-NEGOVATI UMETNIČKE AKTIVNOSTI, DOK U DRUGIM SKOLAMA FOKUS (TEŽISTE) MOŽE DA BUDE NA JEZICIMA ILI RAČUNARSKOJ PISMENOSTI.
- **FLEKSIBILNO PLANIRANJE.** GENERATIVNI (RAZVOJNI) MODEL RASPOREDA ČASOVA OKVIRA NOVOG KURIKULUMA KOSOVA OBUHVATA UKUPNI MINIMALNI BROJ ČASOVA KOJE TREBA ODVOJITI ZA DATI PREDMET (KURS, AKTIVNOST) TOKOM NEKOLIKO GODINA (NA PRIMER, ZA FORMALNI NIVO OBRAZOVANJA ILI KLJUČNU FAZU KURIKULUMA). NASTAVNICI TREBA DA PLANIRAJU RASPORED CASOVA ZA RAZLIČITA ODELJENJA UZIMAJUĆI U OBZIR NAJBOLJI NAČIN RASPOREĐIVANJA AKTIVNOSTI PREDVIĐENIH KURIKULUMOM I STRUKTURISANJA AKTIVNOSTI UČENJA: ZA KOJE PREDMETE PREDVIDETI BLOK NASTAVU, KOJE PREDMETE TREBA IMATI SVAKE NEDELJE, KOJE PREDMETE (KURSEVE, AKTIVNOSTI) TREBA PREDAVATI SAMO U JEDNOM SEMESTRU, ITD.

- **INTERDISCIPLINARNA I INTERKURIKULARNA PITANJA.**NASTAVNICI TREBA DA IZBEGAVAJU DA NASTAVU I UČENJE , VEŠTINE I STAVOVE VEZUJU(OGRANICE) SAMO NA JEDAN JEDINI NASTAVNI PREDMET. TREBA DA POKLONE PAŽNJU MEDJUKURIKULARNIM I INTERDISCIPLINARNIM ASPEKTIMA NASTAVE I UČENJA: NA PRIMER, KAD JE REČ O MATERNJEM ILI ENGLLESKOM JEZIKU, MUZIKA SE MOZE UČITI I UZ PESME; RAZLIČITI PREDMETI MOGU SE BAVITI ŽIVOTNIM PITNAJIMA I/ILI OBRAZOVANJEM ZA GRAĐANSKO DRUŠTVO.
- **METODE UČENIK U CENTRU (PROCESA)**NASTAVAI UČENJE TREBA DA BUDU ORIJENTISANI PREMA UČENIKU. NAROČITO U OSNOVNOM OBRAZOVANJU NASTAVNICI TREBA DA IZBEGAVAJU UČENJE KROZ PREDMETNO ORIJENTISANU NASTAVU.

<p>IV-3.2.“GENERATIVNI” NASTAVNI PLANOVI: MODELI ZA OSNOVNO, SREDNJE I SREDNJE VIŠE OBRAZOVANJE</p>
--

IV-3.2.1. DODATNA OBJAŠNENJA

IV-3.2.2. GENERATIVNI MODELI NASTAVNIH PLANOVA

TABELA 1 – OSNOVNO OBRAZOVANJE

TABELA 2 – SREDNJE OBRAZOVANJE

OD 6. DO 8. RAZREDA

9. RAZRED

TABELA 3 – VIŠE SREDNJE OBRAZOVANJE

3.1 SMER MATEMATIKE,INFORMATIKE I KOMUNIKACIJA

3.2 FILOLOŠKI SMER

3.3 SMER PRIRODNIH NAUKA

3.4 SMER DRUŠTVENIH NAUKA

IV-3.2.1. DODATNA OBJAŠNENJA

PREDLAZE SE DA SKOLSKA GODINA TRAJE 37 NEDELJA (NACRT AKTA O OPSTEM I STRUCNOM OBRAZOVANJU –SUGERISE MINIMUM 38 RADNIH NEDELJA ZA SVE RAZREDE),NASTAVNI SAT TREBA DA TRAJE MINIMUM 40 MIN.- PROSECNO 45-50 MIN.IMAJUCI U VIDU ZAVRSNI RAZRED OBAVEZNOG OBRAZOVANJA ,KADA UCENICI POLAZU ZAVRSNI ISPIT (U 9-OM RAZREDU) UKUPNI BROJ RADNIH NEDELJA U GODINI BICE 30.UZIMAJUCI U OBZIR DA SE UPIS UCENIKA U SREDNJE VISE SKOLE MOZE ORGANIZOVATI NA DRUGACIJI NACIN, OSIM PUTEM PRIJEMNIH ISPITA,ONDA SE BROJ RADNIH NEDELJA U SKOLSKOJ GODINI UTVRDUJE NA 37(U 12 RAZREDU).U SLUCAJEVIMA KADA SE BROJ RADNIH NEDELJA

SMANJI NA 30 ILI 32, MINIMALNI BROJ NASTAVNIH SATI ZA RAZNE OBLASTI ILI PREDMETE TREBA DA SE USAGLASI SA TIM.

- KADA SE RADI O UCENICIMA NEALBANSKIH ZAJEDNICA KOJI SE OPREDELE ZA UCENJE ALBANSKOG JEZIKA KAO NEOBAVEZNOG PREDMETA, SA MAKSIMALNIM BROJEM CASOVA U GODINI, PREDVIDJENI NEDELJNI MAKSIMALNI BROJ CASOVA ALBANSKOG JEZIKA TREBA POVECATI (NA PR. U TRECEM RAZREDU $23+3=26$), STO ZNACI, U OVOM SLUCAJU, U SAGLASNOSTI S TIM, UVECAVA SE UKUPNI NEDELJNI BROJ CASOVA.
- KURIKULUMI NASTAVNIH PREDMETA ORGANIZUJU SE NA FLEKSIBILAN NACIN KAKO BI SE MOGLA ORGANIZOVATI BLOK NASTAVA (NA PR. PET ILI SEST NEDELJA U TOKU POLUGODISTA) NASTAVA RAZLICITIH PREDMETA U TOKU JEDNOG SEMESTRA, U VIDU SPOJENIH NASTAVNIH SATI ZA ODREDJENI PREDMETA TAKO, STO BI SE OBEZBEDILO DOVOLJNO VREMENA ZA PRIMENU INTERAKTIVNIH METODA METODA "UČENIK U CENTRU" (PROCESA).
- SKOLE TREBA DA VODE RACUNA O PRIMENI UTVRĐENOG BROJA CASOVA U NEDELJI, KAKO SE NE BI, ZA NEKI NASTAVNI PREDMET, POVECAO MASIMALNI BROJ CASOVA.
- UTVRĐIVANJE POTREBNOG VREMENA ZA IZBORNI DEO KURIKULUMA (DEO KURIKULUMA KOJI UTVRĐUJE SKOLA) TREBA UTVRĐITI DOGOVORNO; PREDMETE ILI KURSEVE TREBA PLANIRATI ZA CEO PERIOD OSNOVNOG OBRAZOVANJA, U SAGLASNOSTI SA PROFILOM SKOLE.
- KADA JE U PITANJU KURIKULARNA OBLAST PRIRODNE NAUKE PREDVIDJA SE INTEGRISANI NASTANI PREDMET POD NAZIVOM ČOVEK I PRIRODA. KADA SE TICE SREDNJEG I SREDNJEG VIŠEG OBRAZOVANJA (ISKLJUČUJUĆI USMERENJE PRIRODNIH NAUKA U SREDNJEM VIŠEM OBRAZOVANJU-TEORETSKE GIMNAZIJE) MOGUĆE SU DVE VARIJANTE. PRVA VARIJANTA ODNOSI SE NA KRATKOROČNU I DUGOROČNU STRATEGIJU (PET GODINA) U TOKU KOJI SE NASTAVLJA NASTAVA I UCENJE ZAEBNIH NASTAVNIH PREDMETA IZ OBLASTI PRIRODNIH NAUKA. DRUGA VARIJANTA SE ODNOSI NA JEDNO DUGOROČNO REŠENJE, U SKLADU SA RAZVOJEM MODERNIH NAUKA: NASTAVA I UCENJE JEDNOG INTEGRISANOG PREDMETA PRIRODNIH NAUKA. OVO ZAHTEVA NOVE ORIJENTACIJE NA OBUKU NASTAVNOG OSOBLJA PRE RADA (ZAPOSLENJA) I POSLE RADA, KAO I JEDNU NOVU DIDAKTIČKU PARADIGMU NASTAVE I UCENJA PRIRODNIH NAUKA U SKOLAMA.
- U SREDNJEM VIŠEM OBRAZOVANJU (ISKLJUČUJUĆI USMERENJE DRUSTVENIH NAUKA TEORETSKIH GIMNAZIJA) NASTAVA I IZUCAVANJE DRUSTVENIH NAUKA ODVIJACE SE PREKO PREDMETA DRUSTVENE NAUKE (STUDIJE DRUSTVENIH NAUKA). OVAJ PREDMET CE NA TEMATSKI NACIN TRETIRATI RAZNA PITANJA RAZVOJA COVEKA I DRUSTVA: KAKO RAZMISLJAJU LJUDI, KAKO OSECAJU, ODNOSI MEDJU LJUDIMA, KAKO JE

ORGANIZOVANO DRUSTVO,KAKO SU ORGANIZOVANE LJUDSKE DELATNOSTI I DR.

• IZUCAVANJE INFORMATICKIH I KOMUNIKACIJSKIH TEHNOLOGIJA (ICT) PRI MATEMATICKOM USMERENJU I ICT PRI TEORETSKIM GIMNAZIJAMA OBUHVATICE ELEMENTE RAVOJA SOFTVERA (KOMPJUTERSKIH PROGRAMA).

• **DEVETI RAZRED-RAZRED ORIJENTACIJE /20/**

U PREDLOGU GENERETIVNOG PLANA ZA SREDNJE OBRAZOVANJE 9-TI RAZRED JE IZDVOJEN KAO RAZRED ORIJENTACIJE.U OVOM RAZREDU UCENICI CE SE ISTOMERNO BAVITI SA TEORIJSKIM I PREKTICNIM AKTIVNOSTIMA U CILJU POMOCI ZA IZBOR NJIHOVE ORIJENTACIJE VEZANE ZA BUDUCU STRUKU(PROFESIJU) KAKO BI SE MOGLI OSNOVANO ODLUCITI.

IZ TOG RAZLOGA,KURIKULUM JE PODELJEN U FORMI MODULA NA OSNOVNI DEO I DEO PREMA IZBORU.PRVA CETIRI MODULA SU TEORETSKA I KORESPONDIRAJU SA CETIRI TEORETSKA SMERA KOJI SE PREDLAZU ZA SREDNJE VISE OBRAZOVANJE(TEORETSKE GIMNAZIJE).DRUGA CETIRI MODULA SU STRUCNA(PROFESIONALNA).JEDAN OD OVIH MODULA JE VISE TEORETSKI KOJI IMA ZA CILJ DA UCENIKE UPOZNA SA STRUKAMA I MOGUCNOSTIMA,ZAHTEVIMA I IZAZOVIMA TRZISTA RADA.OSTALA TRI MODULA IMAJU BALANSIRANE PRILAZE TEORIJI I PRAKSI KADA SU U PITANJU KLJUČNI PREDMETI:

- DRUSTVENO –HUMANISTICKA OBLAST;
- EKONOMSKO-KOMERCIJALNA OBLAST;
- TEHNOLOSKA OBLAST.

U OSNOVNOM DELU KURIKULUMA,PREDVIDJAJU SE I MODUL UMETNOSTI I MODUL SPORTOVA.

KOD SVIH MODULA,KURIKULARNI PREMEDI CE SE ODNOSITI NA:

- JACANJE I KONSOLIDOVANJE ZNANJA,VESTINA I STAVOVA UCENIKA STECENIH U PRETHODNOM OBRAZOVANJU;
- UPOZNAVANJE UCENIKA SA IZAZOVIMA SA KOJIMA CE SE SUOCITI U SREDNJEM VISEM OBRAZOVANJU;
- UKLJUCIVANJE ELEMENATA STRUCNOG OBRAZOVANJA U CILJU LAKSE ORIJENTACIJE UCENIKA PREMA BUDUCOJ PROFESIJI;
- PRIPREME UCENIKA ZA ISPIT ZRELOSTI (ISPIT 14 +);
- OBEZBEDJENJE SAVETOVANJA I ORIJENTACIJE;
- OBEZBEDJENJE OPAVDANOG BALANSA IZMEDJU TEORETSKIH AKTIVNOSTI I PRAKTICNIH ISKUSTAVA.

U CILJU OMOGUCAVANJA BLIZIH KONTAKATA UCENIKA SA RAZNIM OBLASTIMA PROFESIONALNE I PRAKTICNE DELATDOSTI,SKOLA TREBA DA:

- ORGANIZUJE AKTIVNOSTI UCENIKA U PRIVREDNIM PREDUZECIMA,FIRMAMA,DRUSTVENIM SLUZHAMA I DR.(PRAKSA-SLICNO DVOSTRUKOM (DUALNOM)SISTEMU STRUCNOG OBRAZOVANJA U KOJEM SE UCENICI DELOM

OBUCAVAJU U SKOLI, A DELOM U KONKRETNIM USLOVIMA PRIVREDE);

- ORGANIZUJE LABORATORIJE, KABINETE I PROFESIONALNE RADIONICE;
- ORGANIZUJE MOGUĆE PRAKTIČNE AKTIVNOSTI NA OSNOVI RAZNIH SOFTVERA (PRIMENJENIH KOMPJUTERSKIH PROGRAMA).

U SVIM OBLASTIMA NASTAVNIH PREDMETA, KURIKULARNI NASTAVNI PREDMETI 9-OG RAZREDA ODOSE SE NA LICNI RAZVOJ (LICNO USAVRSAVANJE).

U IZBORNOM DELU KURIKULUMA, UCENICI CE BITI U MOGUCNOSTI DA BIRAJU RAZNE MODULE ZA KOJE SU ZAINTERESOVANI (NA.PR. UCENICI CE BITI U STANJU DA UCE VISE O JEZICIMA ILI O PRIRODNIM NAUKAMA, ILI DA SE VISE OPREDELE ZA AKTIVNOSTI U OBLASTI DRUSTVENO HUMANISTICKIH NAUKA). SKOLA CE ORGANIZOVATI PODELU UCENIKA NA GRUPE, U SKLADU SA NJIHOVIM INTERESIMA VEZANIM ZA PROFESIONALNU ORIJENTACIJU. KORISCENJE NASTAVNIH SATI IZBORNOG DELA KURIKULUMA 9-OG RAZREDA JE DEO ODLUKE KOJE DONOSI SKOLA. OVE ODLUKE SE DONOSE NA OSNOVU KONSULTACIJA KOJE UKLJUCUJU UCENIKE, RODITELJE I DRUGE ZAINTERESOVANE.

IV.3.2.2. Generativni modeli nastavnih planova

Osnovno obrazovanje (razred 1.-5.) – pod pretpostavkom da školska godina traje 37 nedelja

Tabela 1- Osnovna skola (1.-5.razreda)

Kurikularne oblasti	1.razred	2.razred	3.razred	4.razred	5.razred	Ukupan broj `časova u osnovnoj skoli	Postotak
Jezici i komunikacije	Maternji jezik Od prvog razreda osnovne škole					Minimum 1036 `časova za 5 god.	24,8%
	Albanski jezik za učenike nealbanskih zajednica* (izborni predmet) Od trećeg razreda					Minimum 333 `časova za 3 god.	
	Prvi strani jezik /Engleski jez./ Od trećeg razreda					Minimum 222 `časova za 3 god.	5,3%
Matematika	Matematika Od prvog razreda					Minimum 925 `časova za 5 god.	22,1 %
Prirodne nauke	Čovek i priroda Od trećeg razreda					Minimum 185 `časova za 3 god.	4,4 %
Društvene nauke i građansko vaspitanje	Građansko vaspitanje Od trećeg razreda					Minimum 185 `časova za 3 god.	6,2%
	Istorija Od četvrtog razreda					Minimum 74 `časova za 2 god.	
Umetnosti	Muzika Od prvog razreda					Minimum 259 `časova za 5 god.	12,4%
	Lepe umetnosti Od prvog razreda					Minimum 259 `časova za 5 god.	
Tehnologija	Rucni rad Od prvog razreda					222 časova za 5 godina	5,3 %
Fizicko vaspitanje i sportovi	Fizicko vaspitanje,sportovi i kursevi o zdravstvenom vaspitanju Od prvog razreda					Minimum 370 `časova za 5 god.	8,8 %
Deo kurikuluma prema izboru /Kurikulum koji određuje skola/	a) Dopunski časovi za predmete Osnovnog kurikuluma b) Novi kursevi/predmeti koji nisu u Osnovnom kurikulumu/na.pr.etika,teme iz života,rešavanje konflikata,ICT,obrazovanje o pravima čoveka,izvodjačke umetnosti,sportovi,obrazovanje o preduzetnistvu/; c) Tematski integrisani kursevi/svetlost,voda,prirodna okolina,stanovanje/; d) Kursevi sačinjeni od nastavnika škole; e) Vreme određeno za rad na projektima,ekskuzije i ostale aktivnosti za lični razvoj					444 časova za 5 godina	10,6 %
Maksimalni broj časova u nedelji	20	21	23	24	25	Maksimum 4181 časova za 5 god.	

Srednja skola (6.-9. razreda)

Tabela 1 – Srednja skola(6.-8.razreda)

1. Opcija (kratkoročna i srednjoročna strategija): sa posebnim predmetima

Kurikularne oblasti	6.razred	7.razred	8.razred	Ukupan broj časova za 3 god.	Postotak
Jezici i komunikacije	Maternji jezik			Minimum 481	14,9 %
	Albanski jezik za učenike nealbanskih zajednica* (izborni predmet)			Minimum 333	
	Prvi strani jezik-Engleski			Minimum 222	6,9 %
	Drugi strani jezik (obavezan u srednjoj skoli) od šestog razreda			Minimum 222	6,9 %
Matematika	Matematika			Minimum 444	13,8 %
Prirodne nauke	Biologija- od šestog razreda			Minimum 444	13,8 %
	Fizika – od šestog razreda				
	Hemija –od sedmog razreda				
Društvene nauke i Gradjansko vaspitanje	Gradjansko vaspitanje			Minimum 111	14,9 %
	Istorija			Minimum 185	
	Geografija			Minimum 111	
	Domaćinstvo i preduzetnicko obrazovanje U sedmom i osmom razredu			Minimum 74 časova za 2 god.	
Umetnosti	Muzika			Minimum 111	6,8%
	Lepe umetnosti			Minimum 111	
Tehnologija	Tehnologija (uključujući ICT)			148 casova	4,5 %
Fizicko vaspitanje i sportovi	Fizicko vaspitanje,sportovi i kursevi o zdravstvenom Vaspitanju Od prvog razreda			Minimum 185	5,7 %
Deo kurikuluma prema izboru /Kurikulum koji određuje skola/	a) Dopunski časovi za predmete Osnovnog kurikuluma b) Novi kursevi/predmeti koji nisu u Osnovnom kurikulumu/na.pr.etika,teme iz života,rešavanje konflikata,ICT,obrazovanje o pravima čoveka,izvodjačke umetnosti,sportovi,obrazovanje o preduzetnistvu/ c) Tematski integrisani kursevi/svetlost,voda,prirodna okolina,stanovanje/ d) Kursevi sačinjeni od nastavnika škole; Vreme određeno za rad na projektima,ekskuzije i ostale aktivnosti za lični razvoj			Minimum 370	11,5 %
Maksimalni broj časova u nedelji	27	29	31	Maksimum 3219	

2. Opcija (dugorocna projekcija): sa integrisanim nastavnim predmetima

Kurikularne oblasti	6.razred	7.razred	8.razred	Ukupni broj časova za 3 godine	Postotak
Jezici i komunikacije	Maternji jezik			Minimum 481	14,9 %
	Albanski jezik za učenike nealbanskih zajednica* (izborni predmet)			Minimum 333	
	Prvi strani jezik-Engleski			Minimum 222	6,9 %
	Drugi strani jezik (obavezan u srednjoj skoli) Od šestog razreda			Minimum 222	6,9 %
Matematika	Matematika			Minimum 444	13,8 %
Prirodne nauke	Prirodne nauke (integrisani predmeti)			Minimum 333	10,3 %
Društvene nauke i Gradjansko vaspitanje	Gradjansko vaspitanje			Minimum 111	14,9 %
	Istorija i geografija (integrisani predmeti)			Minimum 296	
	Domacinstvo preduzetničko obrazovanje 7.i 8. razred			Minimum 74 časova za 2 god.	
Umetnosti	Muzika			Minimum 111	6,9%
	Lepe umetnosti			Minimum 111	
Tehnologija	Tehnologija (uključujući ICT)			148	4,5 %
Fizičko vasp. i sportovi	Fizičko vaspitanje,sportovi i kursevi o zdravstvenom vaspitanju			Minimum 185	5,7 %
Deo kurikulumu prema izboru /Kurikulum koji određuje skola/	a) Dopunski časovi za predmete Osnovnog kurikulumu b) Novi kursevi/predmeti koji nisu u Osnovnom kurikulumu/na.pr.etika,teme iz života,rešavanje konflikata,ICT,obrazovanje o pravima čoveka,izvodjačke umetnosti,sportovi,obrazovanje o preduzetnistvu/; c) Tematski integrisani kursevi/svetlost,voda,prirodna okolina,stanovanje/; d) Kursevi sačinjeni od nastavnika škole; e) Vreme određeno za rad na projektima,ekskuzije i ostale aktivnosti za lični razvoj			Minimum 481	14,9 %
Maksimalni broj časova u nedelji	27	29	31	Maksimum 3219	

9.razred-Razred orijentacije

(Predviđeno je da ukupan broj radnih nedelja u godini bude 30)

Glavni ciljevi ovog razreda su:konsolidacija znanja,vestina i stavova,i profesionalna orijentacija
Opste obrazovanje ce se kombinovati sa praktičnom obukom/stručne i orijentacione aktivnosti

Moduli/Polja	Nastavni predmeti/kursevi/aktivnosti	Minimalni broj časova	Postotak
Modul - I Matematika i ICT	<ul style="list-style-type: none"> • Matematika • ICT /informatičko-komunikacijske tehnologije 	120	12, 5%
Modul - II Prirodne nauke	<ul style="list-style-type: none"> • Biologija • Fizika • Hemija • Geografija i gologija 	120	12, 5%
Modul –III Jezici	<ul style="list-style-type: none"> • Maternji jezik • Albanski jezik za učenike nealbanskih zajednica • Prvi strani jezik • Drugi strani jezik 	120	12, 5%
Modul -IV Društvene nauke	<ul style="list-style-type: none"> • Građansko vaspitanje • Istorija • Kursevi za lično usavršavanje/razvoj/ 	120	12, 5%
Modul - V Profesionalna orijentacija (teoretska)	<ul style="list-style-type: none"> • Trziste rada i strucna uputstva /profesionalna orijentacija/ 	60	6,25%
Modul -VI Profesionalna orijentacija (praktična)	Društveno-humanistička oblast <ul style="list-style-type: none"> • Društvene usluge - Odnosi sa javnoscu 	60	6,25%
Modul - VII Profesionalna orijentacija (praktična)	Ekonomsko-komercijalna oblast <ul style="list-style-type: none"> • Ekonomija • Preduzetničko obrazovanje • Ekonomska korespondencija 	60	6,25%
Modul - VIII Profesionalna orijentacija (praktična)	Oblast tehnologija Nauka i tehnologija (u odnosu na razne oblasti čovekove delatnosti) <ul style="list-style-type: none"> • Tehničko crtanje 	60	6,25%
Modul- IX Umetničke aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Muzika • Lepe umetnosti • Izvodjačke umetnosti 	45	4,6 %
Modul- X Fizička kultura i sportovi	<ul style="list-style-type: none"> • Fizička kultura i sportovi 	45	4,6 %
Moduli po izboru	<ul style="list-style-type: none"> •Moduli za utvrdjivanje (teoretsko: jedan od modula I do IV) •Moduli za utvrdjivanje (profesionalni:jedan od modula V do VIII) • Saveti i aktivnosti za orijentaciju • 	150	15,63 %
Maksimalni broj časova u nedelji	32	Maksimum 960 časova u godini	

Srednja viša škola

Smer:Matematika i ICT

1. Opcija (kratkoročna i srednjoročna) :posebni predmeti Prirodnih nauka

Kurikularne oblasti	10. razred	11.razred	12. razred	Ukupni broj časova za 3 godine	Postotak
Jezici i komunikacije	Maternji jezik			Minimum 333	9,8 %
	Albanski jezik za učenike nealbanskih zajednica* (neobavezno)			Minimum 222	
	Prvi strani jezik-Engleski			Minimum 222	6,5%
	Drugi strani jezik			Minimum 222	6,5 %
Matematika	Matematika			Minimum 629	18,5 %
Prirodne nauke	Biologija			Minimum 370	10,9 %
	Fizika				
	Hemija				
	Geografija				
Društvene nauke i Gradjansko vaspitanje	Gradjansko vaspitanje			Minimum 74	9,8 %
	Istorija			Minimum 148	
	Društvene nauke			Minimum 111	
Umetnosti	Muzika			Minimum 111	6,5 %
	Lepe umetnosti			Minimum 111	
Tehnologija	Tehnologija (uključujući ICT)			Minimum 333	9,8 %
Fizičko vasp. i sportovi	Fizičko vaspitanje,sportovi i kursevi o zdravstvenom vaspitanju			Minimum 185	5,4 %
Deo kurikulumu prema izboru /Kurikulum koji određuje škola/	a) Dopunski časovi za predmete Osnovnog kurikulumu b) Novi kursevi/predmeti koji nisu u Osnovnom kurikulumu/na.pr.etika,teme iz života,rešavanje konflikata,ICT,obrazovanje o pravima čoveka,izvodjačke umetnosti,sportovi,obrazovanje o preduzetnistvu/; c)Tematski integrisani kursevi/svetlost,voda,prirodna okolina,stanovanje/; d)Kursevi sačinjeni od nastavnika škole; Vreme određeno za rad na projektima,ekskuzije i ostale aktivnosti za lični razvoj			Minimum 555	16,3 %
Maksimalni broj časova u nedelji	30	32	32	Maksimum 3404	

Smer: Matematika i ICT

2.Opcija (dugoročna): integrisani predmeti Prirodnih nauka

Kurikularne oblasti	10. razred	11. razred	12. razred	Ukupni broj časova za 3 godine	Postotak
Jezici i komunikacije	Maternji jezik			Minimum 333	9,7 %
	Albanski jezik za učenike nealbanskih zajednica* (neobavezno)			Minimum 222	
	Prvi strani jezik-Engleski			Minimum 222	6,5%
	Drugi strani jezik			Minimum 222	6,5 %
Matematika	Matematika			Minimum 629	18,5 %
Prirodne nauke	Integrisani kurs prirodnih nauka			Minimum 296	8,7 %
	Geografija				
Društvene nauke i Gradjansko vaspitanje	Gradjansko vaspitanje			Minimum 74	9,8 %
	Istorija			Minimum 148	
	Društvene nauke			Minimum 111 časova za 3 god.	
Umetnosti	Muzika			Minimum 111	6,5 %
	Lepe umetnosti			Minimum 111	
Tehnologija	Tehnologija (uključujući ICT)			Minimum 333	9,8 %
Fizičko vasp. i sportovi	Fizičko vaspitanje,sportovi i kursevi o zdravstvenom vaspitanju			Minimum 185	5,4 %
Deo kurikuluma prema izboru /Kurikulum koji određuje škola/	a) Dopunski časovi za predmete Osnovnog kurikuluma b) Novi kursevi/predmeti koji nisu u Osnovnom kurikulumu/na.pr.etika,teme iz života,rešavanje konflikata,ICT,obrazovanje o pravima čoveka,izvodjačke umetnosti,sportovi,obrazovanje o preduzetnistvu; c)Tematski integrisani kursevi/svetlost,voda,prirodna okolina,stanovanje/; c)Kursevi sačinjeni od nastavnika škole; e)Vreme određeno za rad na projektima,ekskuzije i ostale aktivnosti za lični razvoj			Minimum 629	18,5 %
Maksimalni broj casova u nedelji	30	32	32	Maksimum 3404 časova za 3 god.	

B. Smer: Prirodne nauke

Kurikularne oblasti	10. razred	11.razred	12. razred	Ukupni broj časova za 3 godine	Postotak
Jezici i komunikacije	Maternji jezik			Minimum 333	9,7 %
	Albanski jezik za učenike nealbanskih zajednica* (neobavezno)			Minimum 222	
	Prvi strani jezik-Engleski			Minimum 222	6,5 %
	Jedan klasični jezik (latinski)			Minimum 148	4,3 %
Matematika	Matematika			Minimum 444	13 %
Prirodne nauke	Biologija			Minimum 888	26 %
	Fizika				
	Hemija				
	Geografija i geologija				
	Astronomia				
Društvene nauke i Gradjansko vaspitanje	Gradjansko vaspitanje			Minimum 74	9,8%
	Istorija			Minimum 148	
	Društvene nauke (integrirani predmet)			Minimum 111	
Umetnosti	Muzika			Minimum 111	6,5%
	Lepe umetnosti			Minimum 111	
Tehnologija	Tehnologija (uključujući ICT)			Minimum 148	4,3 %
Fizičko vasp. i sportovi	Fizičko vaspitanje, sportovi i kursevi o zdravstvenom vaspitanju			Minimum 185 časova za 3 god.	5,4 %
Deo kurikuluma prema izboru /Kurikulum koji određuje skola/	a) Dopunski časovi za predmete Osnovnog kurikuluma b) Novi kursevi/predmeti koji nisu u Osnovnom kurikulumu/na.pr.etika, teme iz života, rešavanje konflikata, ICT, obrazovanje o pravima čoveka, izvodjačke umetnosti, sportovi, obrazovanje o preduzetnistvu/; c) Tematski integrirani kursevi/svetlost, voda, prirodna okolina, stanovanje/; d) Kursevi sačinjeni od nastavnika škole; e) Vreme određeno za rad na projektima, ekskurzije i ostale aktivnosti za lični razvoj			Minimum 481	14,1 %
Maksimalni broj časova u nedelji	30	32	32	Maksimumi 3404 časova za 3 god.	

C. Smer:Filologija

1.Opcija (kratkoročna i srednjoročna) :posebno Predmet prirodnih nauka

Kurikularne oblasti	10. razred	11. razred	12. razred	Ukupni broj časova za 3 godine	Postotak
Jezici i komunikacije	Maternji jezik			Minimum 444	32,6%
	Albanski jezik za učenike nealbanskih zajednica* (neobavezno)			Minimum 222	
	Prvi strani jezik-Engleski			Minimum 259	
	Gjuha e huaj e dytë			Minimum 222	
	Jedan klasični jezik (latinski)			Minimum 185	
Matematika	Matematika			Minimum 333	9,8%
Prirodne nauke	Biologija			Minimum 370	10,9%
	Fizika				
	Hemija				
	Geografija				
Društvene nauke i Gradjansko vaspitanje	Gradjansko vaspitanje			Minimum 74	13 %
	Istorija			Minimum 222	
	Društvene nauke (integrisani predmet)			Minimum 148	
Umetnosti	Muzika			Minimum 111	6,5 %
	Lepe umetnosti			Minimum 111	
Tehnologija	Tehnologija (uključujući ICT)			Minimum 148	4,3 %
Fizičko vasp. i sportovi	Fizičko vaspitanje,sportovi i kursevi o zdravstvenom vaspitanju			Minimum 185	5,4 %
Deo kurikulumu prema izboru /Kurikulum koji određuje škola/	a) Dopunski časovi za predmete Osnovnog kurikulumu b) Novi kursevi/predmeti koji nisu u Osnovnom kurikulumu/na.pr.etika,teme iz života,rešavanje konflikata,ICT,obrazovanje o pravima čoveka,izvodjačke umetnosti,sportovi,obrazovanje o preduzetnistvu/; c)Tematski integrisani kursevi/svetlost,voda,prirodna okolina,stanovanje/; d)Kursevi sačinjeni od nastavnika škole; e)Vreme određeno za rad na projektima,ekskuzije i ostale aktivnosti za lični razvoj			Minimum 592	17,4%
Maksimalni broj časova u nedelji	30	32	32	Maksimum 3404	

Smer:Filološki

2.Opcija (kratkoročna i srednjoročna) : integrisani predmet Prirodne nauke

Kurikularne oblasti	10. razred	11. razred	12. razred	Ukupni broj časova za 3 godine	Postotak
Jezici i komunikacije	Maternji jezik			Minimum 444	32,6 %
	Albanski jezik za učenike nealbanskih zajednica* (neobavezno)			Minimum 222	
	Prvi strani jezik-Engleski			Minimum 259	
	Drugi strani jezik			Minimum 222	
	Jedan klasični jezik (latinski)			Minimum 185 časova za 3 god.	
Matematika	Matematika			Minimum 333	9,8%
Prirodne nauke	Integrisani kurs prirodnih nauka			Minimum 296.	8,7 %
	Geografija				
Društvene nauke i Gradjansko vaspitanje	Gradjansko vaspitanje			Minimum 74	13 %
	Istorija			Minimum 222	
	Društvene nauke (integrirani predmet)			Minimum 148	
Umetnosti	Muzika			Minimum 111	6,5 %
	Lepe umetnosti			Minimum 111	
Tehnologija	Tehnologija (uključujući ICT)			Minimum 148	4,3 %
Fizičko vasp. i sportovi	Fizičko vaspitanje,sportovi i kursevi o zdravstvenom vaspitanju			Minimum 185	5,4 %
Deo kurikulumu prema izboru /Kurikulum koji određuje skola/	a) Dopunski časovi za predmete Osnovnog kurikulumu b) Novi kursevi/predmeti koji nisu u Osnovnom kurikulumu/na.pr.etika,teme iz života,rešavanje konflikata,ICT,obrazovanje o pravima čoveka,izvodjačke umetnosti,sportovi,obrazovanje o preduzetnistvu/; c)Tematski integrirani kursevi/svetlost,voda,prirodna okolina,stanovanje/; d)Kursevi sačinjeni od nastavnika škole; e)Vreme određeno za rad na projektima,ekskuzije i ostale aktivnosti za lični razvoj			666	19,6 %
Maksimalni broj časova u nedelji	30	32	32	Maksimum 3404	

D. Smer:Društvene nauke

1.Opcija (kratkoročna i srednjoročna) : posebno Predmet prirodnih nauka

Kurikularne oblasti	10. razred	11.razred	12. razred	Ukupni broj časova za 3 godine	Postotak
Jezici i komunikacije	Maternji jezik			Minimum 333.	9,7 %
	Albanski jezik za učenike nealbanskih zajednica* (neobavezno)			Minimum 222	
	Prvi strani jezik-Engleski			Minimum 222	6,5 %
	Drugi strani jezik			Minimum 222	6,5 %
Matematika	Matematika			Minimum 333	9,8 %
Prirodne nauke	Biologija			Minimum 333	9,8 %
	Fizika				
	Hemija				
	Geografija				
Društvene nauke i Gradjansko vaspitanje	Gradjansko vaspitanje			Minimum 148 časova za 3 god.	26,1 %
	Istorija			Minimum 222	
	Ekonomia			Minimum 111	
	Logika			Minimum 74	
	Psihologija			Minimum 111	
	Sociologija			Minimum 111	
	Filozofija			Minimum 111. Za 1 godinu	
Umetnosti	Muzika			Minimum 111	6,5%
	Lepe umetnosti			Minimum 111	
Tehnologija	Tehnologija (uključujući ICT)			Minimum 148	4,5%
Fizičko vasp. i sportovi	Fizičko vaspitanje,sportovi i kursevi o zdravstvenom vaspitanju			Minimum 185	5,7 %
Deo kurikulumu prema izboru /Kurikulum koji određuje škola/	a) Dopunski časovi za predmete Osnovnog kurikulumu b) Novi kursevi/predmeti koji nisu u Osnovnom kurikulumu/na.pr.etika,teme iz života,rešavanje konflikata,ICT,obrazovanje o pravima čoveka,izvodjačke umetnosti,sportovi,obrazovanje o preduzetnistvu/; c)Tematski integrisani kursevi/svetlost,voda,prirodna okolina,stanovanje/; d)Kursevi sačinjeni od nastavnika škole; e)Vreme određeno za rad na projektima,ekskuzije i ostale aktivnosti za lični razvoj			Minimum 518	15,2 %
Maksimalni broj časova u nedelji	30	32	32	Maksimum 3404	

D. Smer:Društvene nauke

2. Opcija(dugoročna) integrisani Predmet prirodnih nauka

Kurikularne oblasti	10. razred	11.razred	12. razred	Ukupni broj časova za 3 godine	Pos tota k
Jezici i komunikacije	Maternji jezik			Minimum 333	9,8 %
	Albanski jezik za učenike nealbanskih zajednica* (neobavezno)			Minimum 222	
	Prvi strani jezik-Engleski			Minimum 222	6,5 %
	Drugi strani jezik			Minimum 222	6,5 %
Matematika	Matematika			Minimum 333	9,8 %
Prirodne nauke	Integrisani kurs prirodnih nauka			Minimum 296	8,6 %
	Geografija				
Društvene nauke i Gradjansko vaspitanje	Gradjansko vaspitanje			Minimum 148	26,1 %
	Istorija			Minimum 222	
	Ekonomia			Minimum 111	
	Logika			Minimum 74	
	Psihologjia			Minimum 111	
	Sociologjia			Minimum 111	
	Filozofija			Minimum 111	
Umetnosti	Muzika			Minimum 111	6,5 %
	Lepe umetnosti			Minimum 111	
Tehnologija	Tehnologija (uključujući ICT)			Minimum 148	4,3 %
Fizičko vasp. i sportovi	Fizičko vaspitanje,sportovi i kursevi o zdravstvenom vaspitanju			Minimum 185	5,7 %
Deo kurikuluma prema izboru /Kurikulum koji određuje skola/	a) Dopunski časovi za predmete Osnovnog kurikuluma b) Novi kursevi/predmeti koji nisu u Osnovnom kurikulumu/na.pr.etika,teme iz života,rešavanje konflikata,ICT,obrazovanje o pravima čoveka,izvodjačke umetnosti,sportovi,obrazovanje o preduzetnistvu/ c)Tematski integrisani kursevi/svetlost,voda,prirodna okolina,stanovanje/ d)Kursevi sačinjeni od nastavnika škole; e)Vreme određeno za rad na projektima,ekskuzije i ostale aktivnosti za lični razvoj			Minimum 555	16.3 %
Maksimalni broj časova u nedelji	30	32	32	Maksimum 3404	